

Hrvatska speleološka ekspedicija »CHIAPAS 99« u sklopu međunarodnog projekta CERRO BLANCO

Igor Jelinić

Cueva Marravillas

Foto: Igor Jelinić

Meksička savezna država Chiapas grubo se dijeli na dva dijela: Siera Madre na jugozapadu i Chiapasko visočje na sjeveroistoku; linija razdvajanja je najveća chiapaska rijeka Rio Grijalva. Iako je bogatstvo kršem i speleološkim objektima karakteristika oba dijela države, razlike postoje, a uvjetovane su uglavnom klimom koja je pak rezultat nadmorske visine. Klimatske karakteristike prepoznatljive u području Sierra Madre (Projekt Rio La Venta) slične su i u mnogim dijelovima visočja, ali područje o kojemu je ovdje riječ osjetno je hladnije, a samim time i prohodnije, jer biljni pokrov nije toliko bujan kao u tropskim zonama, a to olakšava speleološka istraživanja. Zajedničko je pak za zone obaju

projekata nesklonost lokalnog stanovništva prema »gringosima« koji tu nešto traže po njihovim špiljama.

Na području središnjeg Chiapasa, pedesetak kilometara zračne linije sjeverno od glavnog grada Tuxtle Gutierrez, u kršu iznad naselja Pueblo Nuevo, sredinom osamdesetih talijanski su speleolozi načeli istraživanja u špiljskom sustavu Arroyo Grande u dužini od 6 km (Sbordoni & CO). Od 1989. kanadski i američki speleolozi stalno rade na projektu nazvanom Cerro Blanco, po najvišem vrhu u zoni (2420 m/nm). U tom je razdoblju topografirano preko 40 kilometara špilja na razmjerno malom području između sela Arroyo Grande i Soconusco. Teren obiluje i velikim vertikalama (do 295 m), na čijem dnu obično počinju blago nagnuti kanali s vodenim tokovima. Spomenuti sustav Arroyo Grande (nazvan po istoimenom selu), koji su ranije načeli Talijani, proširen je istraživanjima prekooceanskih kolega na 11 kilometara, sa 6 ulaza, a istraživani su i sustav Soconusco (12 km, -57 m, s 5 ulaza), kolektor Aire Fresco (10 km, +350 m) i sustav La Pedrada (3,5 km, oko -400 m) s ulaznom vertikalom od 212 m. Kako su svi ti sustavi međusobno blizu, bilo je za očekivati da će ih buduća istraživanja spojiti i pretvoriti u jedinstven speleološki kompleks.

U veljači 1997., za vrijeme trajanja najmasovnije ekspedicije u projektu Rio La Venta, koordinator speleološkog projekta Cerro Blanco Ruben Comstock, državljanstvom Amerikanac i Meksikanac, telefonski je ponudio prvom čovjeku La Vente Tulliju Bernabeiju sudjelovanje u projektu Cerro Blanco. Ponudi se odazvala petorka, četiri člana skupine »mačeta« i Igor Jelinić iz Hrvatske. Odvojivši se od matične ekspedicije, uz Rubenovu pomoć, u samo tjedan dana rada svojim je obilascima i istraživanjima uspjela stvoriti jasnu predodžbu o veličini i važnosti te krške zone s kojom počinje vapnenački planinski lanac dug pedesetak kilometara.

Za početak smo dopunili topografiju i poznavanje jame Dos Puentes na nadmorski najvišem dijelu čitavog područja. Ušavši u do tada nepoznati dio jame zaustavili smo se na dubini od 370 metara shvativši da smo ušli u paralelni dio najdubljeg kraka jame, u kojem još postoje izgledi za daljnja istraživanja. U tom dijelu, oko planinske kreste nalazi se još nekoliko

Pomaknuvši se na desetak kilometara zračne linije u okrug Maravillas, istraživali smo predivnu izvor-špilju smještenu kao u filmskom pejzažu u podnožju jednog pedesetmetarskog a iznad drugog četrdesetmetarskog vodopada. Nakon skoro dva kilometra kanala, svladana dobrim dijelom plivanjem, najvjestiji među nama (Rivadossi) uspijeva se popeti kroz usku pukotinu

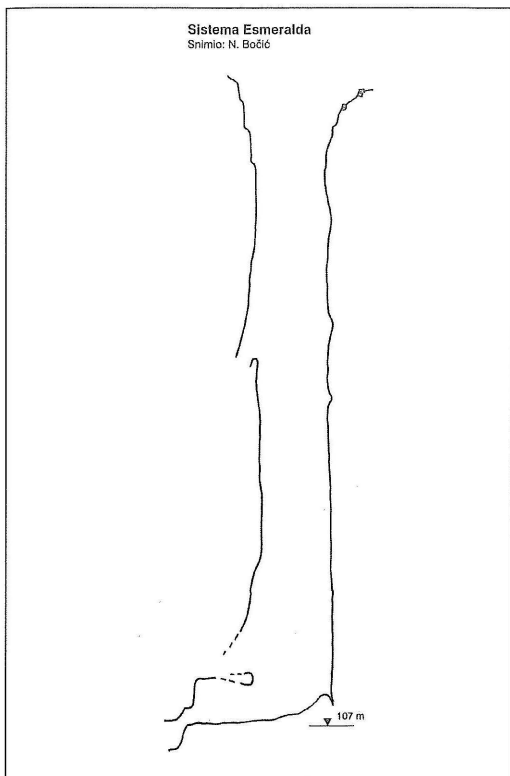
Aire Fresco

Foto: Igor Jelinić

jama slične morfologije - vrlo okomite, s velikim skokovima, od kojih nadmorski najviša ima ulaz na 2300 m/nm.

Druga akcija bio je pokušaj spajanja dvaju najvećih sustava u području. Ušavši u sustav Soconusco kroz 140-metarsku vertikalu i silazeći dva kilometra dugim aktivnim kanjonom do najdubljeg dijela jame karakterističnog po kolosalnim dvoranama, istražili smo i topografski snimili gotovo pola kilometra kanala, ne ispunivši primarni zadatak - spajanje sa sistemom Aire Fresco, iako smo po tlocrtu bili u njegovoj neposrednoj blizini. Nedostatak vremena natjerao nas je da taj zadatak ostavimo budućim istraživačima.

gdje se osjećalo jako strujanje zraka. Prolazeći nekoliko desetaka metara neopisivo uskih kanala i penjući se trima vertikalama, od kojih svaka ima po desetak metara, na svoje je veliko iznenađenje izišao na površinu kroz gornji, do tada nepoznati ulaz u sustav, oko kilometar uzvodno od slapa iznad špilje, u sada suhom koritu rijeke Tata Santos. Tada se vraća (!?) istim putem da bi o svojem otkriću obavijestio ostale. Kako se njegovim prolaskom urušio dio uskog kanala, prinuđen je još jednom popeti se i čekati ostale da iziđu »regularnim« putem. Podno same vertikale gornjeg ulaza nastavlja se uzvodni kanal ispunjen vodom, koji ostaje za sljedeće ekspedicije. Topografski je snimljeno oko 1700 m.

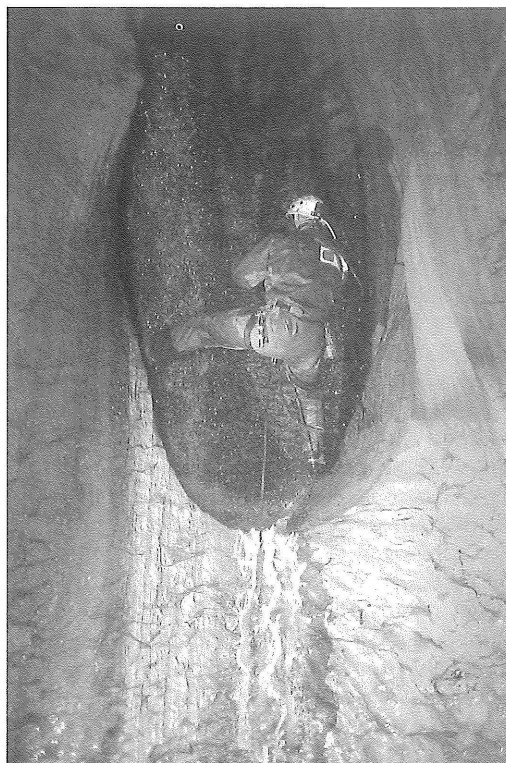

Kako smo u šest dana boravka na tom terenu nas petorica ukupno spavali manje od 24 sata, smatramo da smo maksimalno pridonijeli poznavanju područja rada projekta Cerro Blanco. Vidjeli smo dovoljno toga što bi nas privuklo da opet dođemo i damo nov doprinos projektu.

No Talijani su bili brži i u siječnju 1998. nastavili istraživanja tamo gdje smo godinu dana prije stali. Uspjeli su istražiti 5,4 kilometra podzemlja u četiri speleološka objekta: Cueva del Chilocayote (1000 m, -120 m), Cueva de Rinchon Chamula (1800 m, -70 m) i Cueva de Lunes (-290 m), a u Cueva de Maravillas nastavljaju istraživanja do dužine od 3400 metara.

Ipak, najveći uspjeh ekspedicije bilježi se s druge strane brda, u području Soconusco i Arroyo Grande. Zahvaljujući penjačkim vještinama uspijeva im, na zaprepaštenje ponovno prisutnih Kanađana i Amerikanaca, ono što ovi potonji pokušavaju godinama. Nakon pola kilometra labirinta teških kanala uspijevaju naći prolaz između dva kolosa, sustava Soconusco i Aire Fresco, pretvarajući ih tako u jedinstven sustav, koji sa sada već 25 kilometara dužine

zauzima prvo mjesto u popisu najdužih špilja Chiapasa i peto u čitavom Meksiku. I da ne bi sve ostalo na tome, trojica Talijana, zajedno s jednim kanadskim kolegom, istraživali su uzvodno u Aire Fresco nastavljajući uspone koje su načeli Kalifornijci Mathew & Co prijašnjih godina. Nakon 1500 metara novoprođenih

Sistema Soconusco

Foto: Igor Jelinić

kanala, uz nekoliko vertikalnih uspona, uspijevaju izaći na dotada nepoznati ulaz 550 metara više od donjeg ulaza u špilju.

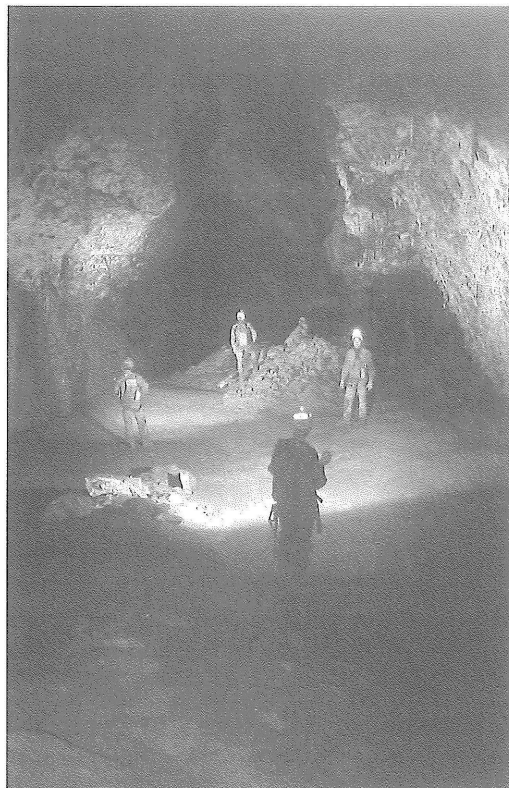
Konačno se sredinom veljače 1999. u projekt Cerro Blanco uključuje Hrvatska speleološka ekspedicija »Chiapas '99«. Nakon više mjeseci planiranja i neizvjesnosti oko sudionika ekspedicije, uspio sam okupiti prilično šarenu ekipu. Uz nebrojene poteškoće s financijama i vizama (koje smo, usput budi rečeno, dobili dan prije polaska na put) krećemo nas šesnaest: iz SOPD Dubovac Željka Sulejmanović i ja kao vođa ekspedicije, iz SD Karlovac Neven Bočić i Željko Bačurin, iz SD Špiljar, Split, Tonči Rađa i Dražan Mimica, iz SD Proteus, Poreč, Silvio Legović, Daja

Legović, Goran Pribetić, Damir Cvitko i Goran Mattiassich i ekipa s HRT-a Alan Šimunović, Branimir Kosovac i Tanja Kanceljak.

Let od Zagreba do Ciudad Mexica donio nam je i prva neugodna iznenađenja; nestanak nekoliko komada prtljage primorao je neke članove da kupe gotovo svu potrebnu odjeću, a nestao je i dio kolektivne speleološke opreme. Put se nastavio letom iz glavnog grada prema Tuxtli Gutierrez, glavnom gradu države Chiapas. Odmah po dolasku potražio sam svoje stare znance. Zahvaljujući nespornom razgovoru u ranije obavljanim telefonskim razgovorima, naš domaćin Ruben Comstock nije nas dočekao na aerodromu, a kako nisam znao gdje se u Tuxtli nalazi kuća njegove obitelji, pomogao nam je Manuel Hernandez Leon, speleolog u čijoj sam kući, srećom, već bio gost. Konačno, smo pronašli i Rubena, s kojim nas je dočekao i njegov prijatelj Amerikanac Lewis Carrol. Sva su trojica bili pridruženi članovi naše ekspedicije. Kako su me Manuel, Lewis i članovi Rubenove obitelji zakratko oslobodili brige o petnaestoro još uvijek pomalo zbunjenih članova ekspedicije (najveći šok je izazvalo oko 45° C temperature razlike od zagrebačke prije dva dana), otišao sam, uz Rubenovu pomoć, u nabavu karbida i unajmljivanje autobusa kojim trebamo doći do Yerbabuene, stotinjak kilometara udaljenog naselja gdje će biti naš bazni logor. Velikodušno nam je ustupljena kuća obitelji Comstock u koju smo uselili idući dan. Iako je bila puno komotnija i udobnija nego što smo očekivali, ipak sam bio razočaran što ne možemo boraviti u brvnari u selu Soconusco koje je od Yerbabuene udaljeno oko 20 km teškog puta i nalazi se u neposrednoj blizini ciljeva našeg istraživanja. Razlog tome je nesklonost seljana prema speleolozima i speleološkim istraživanjima na njihovoj zemlji. Prošle godine bilo je čak tjeranja speleologa puškom s ulaza u jamu. Nakon diplomatskih objašnjenja Ruben je malo popravio situaciju, ali nam je ipak savjetovao da bazni logor odmaknemo na veću sigurnost, svjestan da će nam takav način rada umanjiti istraživačke sposobnosti, a svakodnevno putovanje iznajmljenim kamionetima povećati troškove.

Kako prema ranijem dogovoru nitko nije morao ostati s jezgrom ekspedicije, šestoročlana skupina se već drugog dana boravka na terenu odlučila za turističku turneju po okolnim dijelovima Meksika. Ostavši i bez televizijske ekipe koja je, na žalost, puno veću sklonost

pokazala snimanju turističkih atrakcija nego speleoloških istraživanja, video zapis većine istraživanja sveo se na snimke Silvija Legovića malom digitalnom kamerom. On je svojim talentom uvelike nadoknadio nedostatak iskustva

Sistema Soconusco

Foto: Igor Jelinić

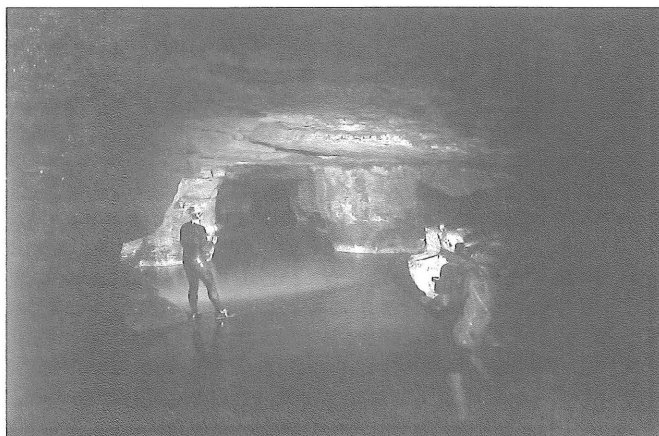
i poslije je svojim kadrovima znatno poboljšao više puta prikazivani film, u tri epizode, na hrvatskoj televiziji. Tehnički dobro napravljen, uz solidan scenario Tanje Kanceljak, film je kao udarna medijska prezentacija ekspedicije za mene ipak bio razočarenje, jer se uglavnom sveo na prikazivanje onoga što godišnje snimi nekoliko milijuna prosječnih američkih turista.

I dok su za potrebe HRT-a snimani oceanski valovi, skupina na terenu je imala puno posla.

Nakon dogovora s Lewisom Carolom, kao dobrim poznavateljem situacije u podzemlju Soconusca, osmeročlana ekipa je krenula u istraživanje nekih »upitnika« na nacrtu u području Aire Fresco. Na nesreću, suhi dio jame, nakon

trodnevne kiše, rijetke pojave u to doba godine, postao je vrlo aktivan i teško prolazan. Istražili smo stotinjak metara kanala koji je samo odvojak glavnog i u njega se vraća, ali mokri dio, u kojem postoje objektivno najveće perspektive istraživanja, i to uglavnom plivanjem, u ovim okolnostima nije uopće bio dostupan. Ipak, traverza od oko 5 km dužine i 550 metara visinske razlike bila je više nego dobro zagrijavanje za daljnji rad. Snimljeno je mnogo kvalitetnih fotografija i odličnih kadrova, koji su u kasnijem prezentiranju bili nezamjenjivi.

Rekognosciranjem terena iznad sustava Soconusco i La Pedrada pronašli smo mnoštvo neistraženih jamskih otvora. Detaljno istraživanje

Cueva Marravillas

Foto: Igor Jelinić

svih tih jama, koje bi mogle biti potencijalni ulazi u spomenute sustave, zahtijevalo je velik napor većeg broja ljudi u trajanju od oko dva tjedna. Istraženo je čak 14 jama ukupne dubine oko 1000 metara, ali, nažalost, sloj pješčenjaka nije dozvolio prolaznost na veće dubine. Najdublje istražene jame bile su u sustavima Marisol, sa čak 4 ulaza i, može se reći, 6 različitih dna ukupne visinske razlike od 140 metara, Sima Esmeralda duboka 107 metara i Emperatriz duboka 104 m. Od ostalih neimenovanih jama najzanimljivija je ona dubine 80 metara, s kanalom istraženim u dužini od 200 metara, vrlo uskim i niskim što je i bio razlog da se istraživanje prekine. Kroz kanal se osjeća jako strujanje zraka a dno mu je mjestično prekriveno pizolitima.

Zanimljivo je da sustav La Pedrada, koji u dužini od 3,5 km prolazi ispod većine naših novoistraženih jama, godinama nije spojen sa

sustavom Soconusco iako niži ulaz u Pedradu, 212-metarska vertikala, stoji paralelno sa 184-metarskim Darwinom, jednim od ulaza u Soconusco, na udaljenosti manjoj od 50 metara. Američki speleolozi koji su ove jame prvi istraživali nisu nimalo skloni spitanju i izradi sidrišta. Obično se koriste 11 ili 12-milimetarskom užadi i trude se da se spuste što je više moguće u previs. To je vjerovatno i razlog da su zamijetili moguće prolaze između ovih dviju vertikala, ali ih nikada nisu dosegli ni istražili. Pomalo razočarani rezultatima istraživanja naših jama, odlučili smo dati sve od sebe da pronađemo mogući spoj između 3,5 km dugog sustava La Pedrada i sada već 27,5 kilometara dugog sustava Soconusco. Posljednje noći boravka na tom terenu to je i uspjelo Željku Bačurinu i meni. Nakon desetak postavljenih spitova ušli smo u previs tek nakon 100 metara, iako je, prema Americancima bilo previsno čak 200 metara. Svega pet metara od mjesta ulaska u previs, točnije na 106. metru jame, uočili smo i zanjihavanjem dosegli prolaz koji nas je nakon 140 metara osebujnog kanala, uz 70 metara visinske razlike, doveo do balkona s pogledom u crno - jamu Darwin, dio sustava Soconusco. Uz nova istraživanja talijanskih speleologa, koji su došli desetak dana nakon nas, čitav se sustav popeo na dužinu od gotovo 32 kilometra.

Talijanski su se kolege uglavnom usmjerili na pokušaj spajanja sustava Arroyo Grande i Soconusco. Usprkos dobrim rezultatima, zasad nisu potpuno uspjeli. Iako su pronašli kanal koji se iz Arroyo Grande pruža prema Soconuscu i istražili ga u dužini od 1600 metara, blatni sifoni nisu im dopustili da ostvare san - povezivanje u jedinstven objekt ukupne visinske razlike 880 metara i dužine od oko 45 kilometara. No, to je ekipa koja ne odustaje olako, pa su novi pokušaji uslijedili već ove 2000. Godine. Usprkos novih 2,5 km kanala, koji produžuju sustav na aktualnih 34,5 km, te su špilje još uvijek razdvojene.

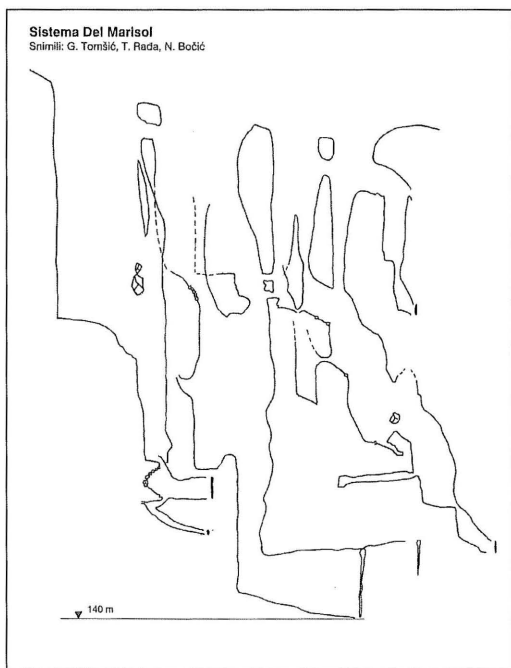
Za vrijeme našeg trodnevnog boravka u Yerbabueni trebali smo s vremena na vrijeme mijenjati područje rada, tim više što nam je lokalno stanovništvo često davalo podatke o neistraženim špiljama. Od nekoliko uzaludnih

Spoj sustava La Pedrada i Soconusco

Foto: Igor Jelinić

pokušaja, svakako je najdojmljivije bilo cjelodnevno probijanje kroz gustu džunglu do vrha pedesetmetarskog vodopada gdje, po riječima mještana, još nitko nije bio - da bismo napokon shvatili da voda kroz neprolazne pukotine izvire ispod kamenja. No bilo je i vrlo uspješnih akcija i važnih otkrića. Veliko zadovoljstvo donio nam je raznolik etažni objekt La Florida gdje je istraženo i topografski snimljeno oko 700 metara.

Postoje očite daljnje perspektive, ali logistički problemi nisu dopuštali višednevni boravak u divljaj sredini, u kojoj plantažeri marihuane godinama bukvalno vode rat. U području u koje ne smije niti policija, nije pametno predugo se zadržavati.

Do možda najvećeg iznenađenja u čitavoj ekspediciji doveo nas je Manuel nedaleko od glavnog grada. U vrlo gustoj vegetaciji dobro sakriveni ulazi špilja sačuvali su rijetke i vjerovatno vrlo značajne arheološke nalaze. U špilji

Metata pronašli smo stoljećima stare kosturnice i, što je još veće iznenađenje, na nekoliko mjesta stotinama metara udaljenih od ulaza, izgradili su prastanovnici (vjerovatno pripadnici naroda Maya ili Soke) zidove, čiju funkciju kao laici nismo uspjeli dokučiti. Na žalost, na tu smo špilju naišli neposredno prije odlaska kući, pa nije u cijelosti istražena. Prošli smo možda tri kilometra, a topografski snimili oko 900 metara. Uz još nekoliko obavjesti o drugim dugačkim špiljama, nužno se nametnula želja o ponovnom dolasku u Chiapas. Ugodna klima i toplina ljudi svakako dodatno utječu na takav način razmišljanja.

Gledano u brojkama, naša je ekspedicija istražila oko 4,5 km novih kanala, dubinski preko 1,5 km. S obzirom na veliku heterogenost ekipe, a kod nekih i na vrlo izraženu ljubav prema turizmu, rezultati su svakako vrlo dobri. Uspjeli smo podići reputaciju i prezentirati hrvatsku speleologiju u svijetu, a i Hrvatsku kao zemlju (tamošnjim žiteljima prilično nepoznatu). Pojedinačno gledano, svi su ostvarili velika i dragocjena iskustva i upoznali dio svijeta toliko različit od našeg, nova mjesta, običaje i ljude, što je svakako određeno duhovno bogatstvo. Zadovoljni smo postignutim, ali i kao nakon svake ekspedicije ujedno i nezadovoljni nepostignutim. Ostaje za drugi put.

Uz istraživačke vrijednosti ekspedicije nezaobilazan dio priče čine prelijepa špilje koje smo tamo ponavljali, odnosno obilazili bez istraživačkih namjera.

Sistema Arrogo grande

Foto: Igor Jelinić

Pred sam kraj ekspedicije 1997. skupilo se međunarodno društvo: četvero Talijana, dva Amerikanca, jedan Meksikanac i jedan Hrvat sa ciljem da prođu čitavu dužinu traverze u Cueva de La Venta. Osam kilometara zračne linije između dva ulaza u podzemlju predstavlja 12 kilometara kanala, uz visinsku razliku od 430 metara. Šesnaestsatni prolazak tom špiljom, prateći tok moćne podzemne rijeke prepune očaravajućih detalja - vodopada, kanjona, divovskih siga i svega što speleolog pod zemljom može poželjeti, predstavlja doživljaj koji mogu opisati jednostavno kao nešto najzbudljivije u skoro dva desetljeća moje speleološke aktivnosti. Niti jedan ulazak, boravak, istraživanje ili možda izlazak ne mogu usporediti s oduševljenjem i ushitom što sam ga tada osjećao. Mnoge od nas pitaju što nas se u podzemlju najviše dojmilo i većina se tada ne može lako odlučiti za izdvajanje nekog speleološkog objekta ili događaja. Ja sam, eto, imao sreću da prođem kroz ljepoticu zvanu Cueva de La Venta. Doduše, kretanje kroz nju prilično je naporno, a u nekim dijelovima zbog brze vode, stijena oštih poput noža i oskudne odjeće koja tijelo ostavlja nezaštićenim - i vrlo opasno. Začin na kraju jest činjenica da je izlaz,

ili donji ulaz u špilju, u dubini kanjona Rio La Vente, odnosno dobrih osam sati napornog hoda kroz džunglu do najbližeg sela čiji stanovnici nisu baš oduševljeni prisustvom stranaca.

Ipak, i najljepši doživljaji imaju konkurenciju. Uz neosporne ljepote, špilja - traverza Chorreadero zanimljiva je prije svega po vrlo specifičnom načinu svladavanja. Duga oko 3,7 km, s visinskom razlikom od 350 metara, a s hidrološkom funkcijom aktivnog ponora odnosno izvora, ta je špilja nešto što se ne može zaboraviti. Naime, velika većina vertikala, čak 16 od ukupno 19, svladava se bez užadi, odnosno skakanjem u vodom napunjene vrtložne lonce. Najviši skok iznosi čak 11 metara, što je visina s koje se većina ne bi usudila skočiti ni pod normalnim, osunčanim vanjskim uvjetima. Međutim, u špilji... Samo je na tri skoka, zbog plitke vode, nužno sići po užetu koje se odnosi sobom. Drugim riječima - povratka nema! Možda je ovu ludu avanturu u literaturi najbolje opisao talijanski kolega Pota riječima: »pravi vodeni Luna-park!«. I upravo je Chorreadero bio naše zasad posljednje speleološko iskustvo u Meksiku. Privučeni ovim i sličnim doživljajima ne možemo, a da ne pomišljamo na ponovni odlazak u Chiapas. Možda već 2001. godine...

ABSTRACT

The Croatian speleological expedition »CHIAPAS 99« as a part of the International Cerro Blanco Project

One of the largest speleological projects undertaken in Mexico is the Cerro Blanco project which commenced during the eighties in the region to north from the settlement Pueblo Nuevo di Solistahuacan in the northern part of the Mexican state Chiapas. The depth potential of the investigated region included in the project is over 1300 m, but unfortunately the sandstone strata that divide the upper and lower limestone series have proven to be impermeable. The upper part of the zone is characterized by vertical pits, of which the longest is 446 m long. The most significant speleological object is located within the Soconusco System with 14 entrances, 570m elevation difference and more than 34500 m of

investigated channels which ranks it as the fifth most longest cave in Mexico.

The project was contributed by speleologists from the United States, Canada, Italy, Croatia and Mexico. Although the most part of the Soconusco System was investigated by speleologists from the US and Canada, several unconnected parts of the system were linked after the appearance of European speleologists from Italy and Croatia. One of the problems encountered in the region is the hostility of the indigenous people of the region towards speleologists which considerably effects the dynamics of investigation, which nevertheless continues.